

1.2. Об'єкт і предмет політології, категорії, методи та її функції

Політологія – це наука про політичну систему суспільства та її різноманітні підсистеми. Жодна інша галузь наукового знання, яка досліджує політичну сферу суспільного життя, не робить це так системно й повно, як політологія, і не розглядає політичну систему суспільства в цілому як свій предмет.

Термін «політологія» походить від давньогрецьких слів *politike* – мистецтво управління державою і *logos* – учення. У Стародавній Греції політика була наукою про управління державою

Політичні погляди та ідеї існують з того часу, як суспільство набуло державно-організованої форми. Історично першою формою пізнання політики була релігійно-міфологічна. Майже два тисячоліття до нової ери панували уявлення про божественне походження влади і суспільно-політичного устрою.

Процес формування й виокремлення політології із загальної системи соціальних і гуманітарних наук та її інституціоналізації припав у кінці ХІХ – на початку ХХ ст. У різних країнах цей процес мав свої особливості: у Німеччині, наприклад, він був пов'язаний із формуванням і розвитком так званої правової школи; у Франції політологія виникає на межі державознавства, політичної історії та соціології; у Великобританії значного поштовху формуванню політології надало заснування Лондонської школи економіки і політичних наук при Лондонському університеті; у США інтенсивне оформлення політології в самостійну галузь знання розпочалося 1880 р. зі створенням при Колумбійському коледжі (пізніше перейменований у Колумбійський університет) школи політичної науки.

На організованому ЮНЕСКО у 1948 р. в Парижі міжнародному колоквіумі політологів було вирішено вживати термін «політична наука» в однині, а її основним предметом вважати: політичну теорію та історію політичної думки; політичні інститути; партії, групи і громадську думку; міжнародні відносини. Цей момент прийнято вважати завершенням процесу конституювання політології як науки.

Справжній розвиток політології як науки в Україні стає можливим лише з досягненням державної незалежності. З 1990 р. політологію як навчальну дисципліну почали викладати в українських закладах вищої освіти. Політична освіта повинна сприяти: вироб-

ленню раціоналістичного менталітету; засвоєнню цінностей і норм демократичної політичної культури; формуванню таких якостей, як політична толерантність, готовність до компромісу і партнерства, схильність до консенсусу, вміння цивілізовано захищати свої інтереси, вирішувати соціальні конфлікти; утвердженню у свідомості людини почуття громадянського обов'язку, відповідальності перед суспільством; формуванню свідомої, повноправної особистості.

Будь яка наука, політологія має свій об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження політології є політична сфера, яку вивчають і аналізують у поєднанні з особливостями її функціонування й розвитку та зв'язками з іншими сферами суспільства (економічною, соціальною, духовною та ін.). Насамперед політична наука зосереджує свою увагу на дослідженні держави, влади та владних відносин, які розглядає як соціальні феномени й інститути політичної організації суспільства, що основною метою мають реалізацію загального інтересу.

Предметом політології є політична система суспільства як інтегроване поняття, що включає в себе такі важливі складові, як: держава, державний устрій, влада, владні відносини, політичні партії та громадсько-політичні організації й рухи, політична діяльність, політична свідомість, політична культура, ідеологія та ін.

Важливим є питання методів політичної науки. Метод – це спосіб, підхід, інструмент, яким користується певна наука для дослідження закономірностей, що становлять її предмет. Виділяють три групи методів політичної науки: загальнонаукові методи дослідження; логічні методи; емпіричні методи. Органічне поєднання різних методів політичної науки допомагає фахівцям всебічно і максимально об'єктивно оцінити практику життя і прийняти оптимальне політичне рішення, співвідносне з призначенням науки.

Важливим для розуміння та оцінки політології у житті суспільства є визначення притаманних їй функцій. Функції політології пов'язані з основними напрямками її впливу на суспільство. Розрізняють: теоретичну, аналітичну, методологічну, виховну, регулятивну, світоглядну, прогностичну, практичну, описову, пояснювальну.

Політологія як наука має розвинену систему категорій – фундаментальних понять, що відображають найбільш суттєві зв'язки, ознаки, особливості політичних явищ, процесів, інститутів. Категорії політології поділяють на три групи. Основні (базові) категорії використовують у процесі аналізу всіх сфер і рівнів полі-

тичного життя. До них належать поняття: політика, влада, держава, політична система, політичний процес, політичне життя, політичні відносини та ін. Другу групу складають категорії, які відображають історичні особливості розвитку політичних учень, політичних систем, держави і т.п. Політологія – комплексна наука, що поєднує вивчення змісту інституційно-організаційних форм політичної діяльності та способів взаємодії учасників політичного процесу.

Політологія – це наука про закономірності управління суспільством на основі політичної влади і як навчальна дисципліна покликана дати уявлення про політичне життя, політичну сферу суспільства, закономірності її розвитку, а також систему знань про сучасні політичні інституції, їх будову та функціонування, про права, свободи, обов'язки громадян у демократичному суспільстві, політико-правове становище людини, форми і способи її участі у політичному житті, про типи, форми, динаміку політичних процесів, їхні суб'єкти, зміст і шляхи формування політичної культури, різноманітні ідейно-політичні концепції сучасності, рушійні сили сучасного світового розвитку.

Оновлення суспільства неможливе без оновлення політичної свідомості, формування нової політичної культури, демократичної за своїм характером.

**Таблиці та схеми
до другого питання**

Схема 1.12

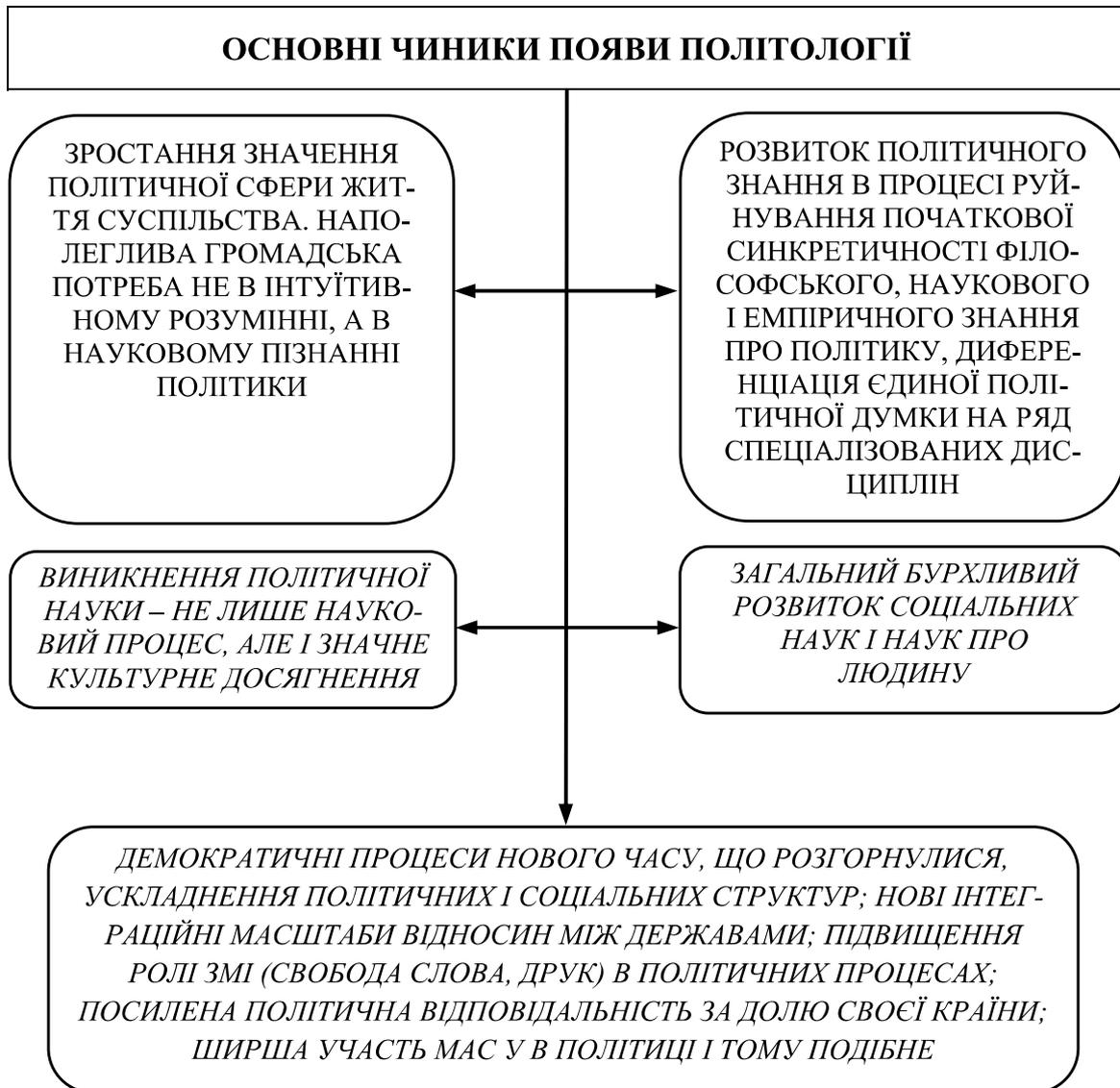

Схема 1.13

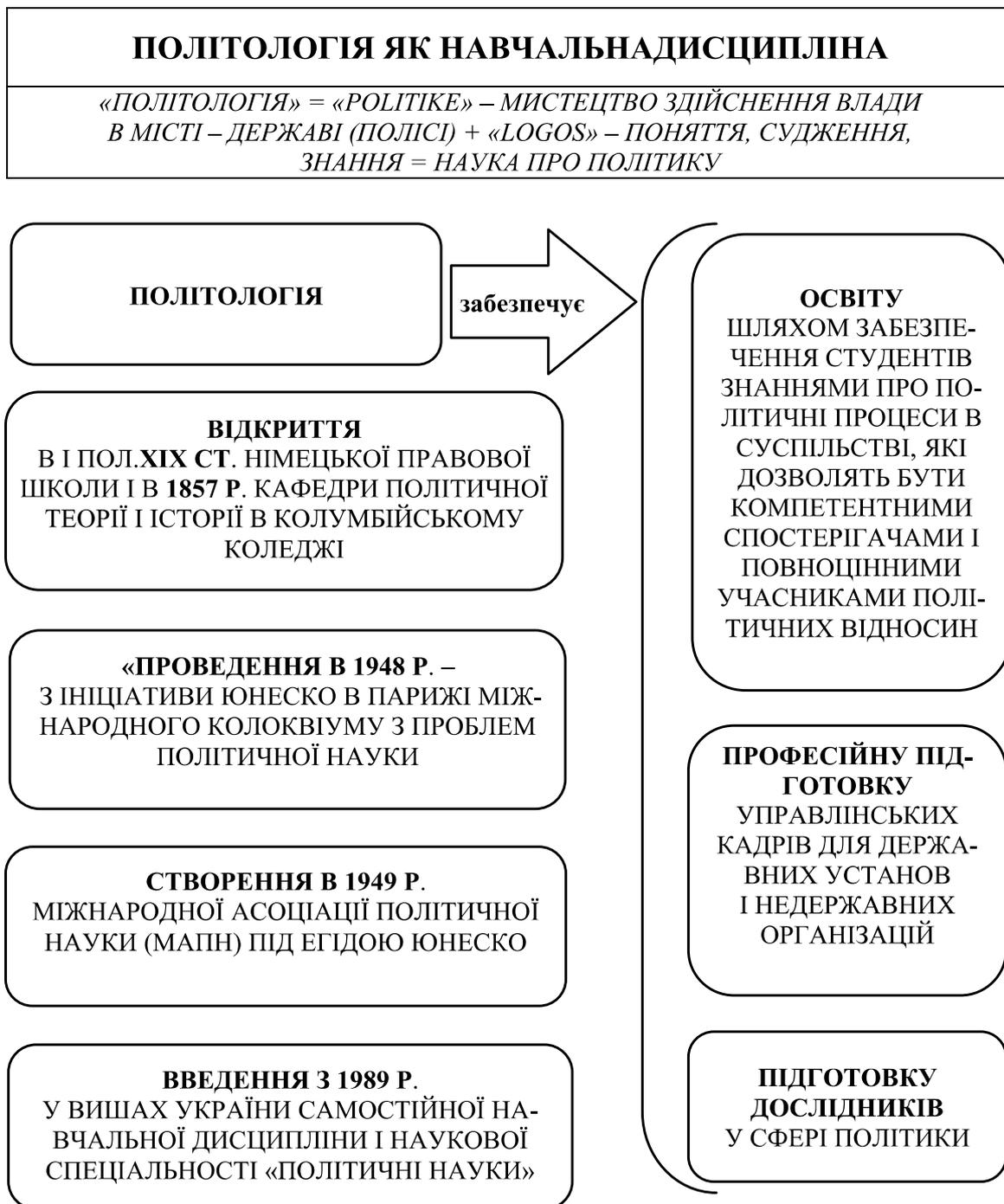

Схема 1.14

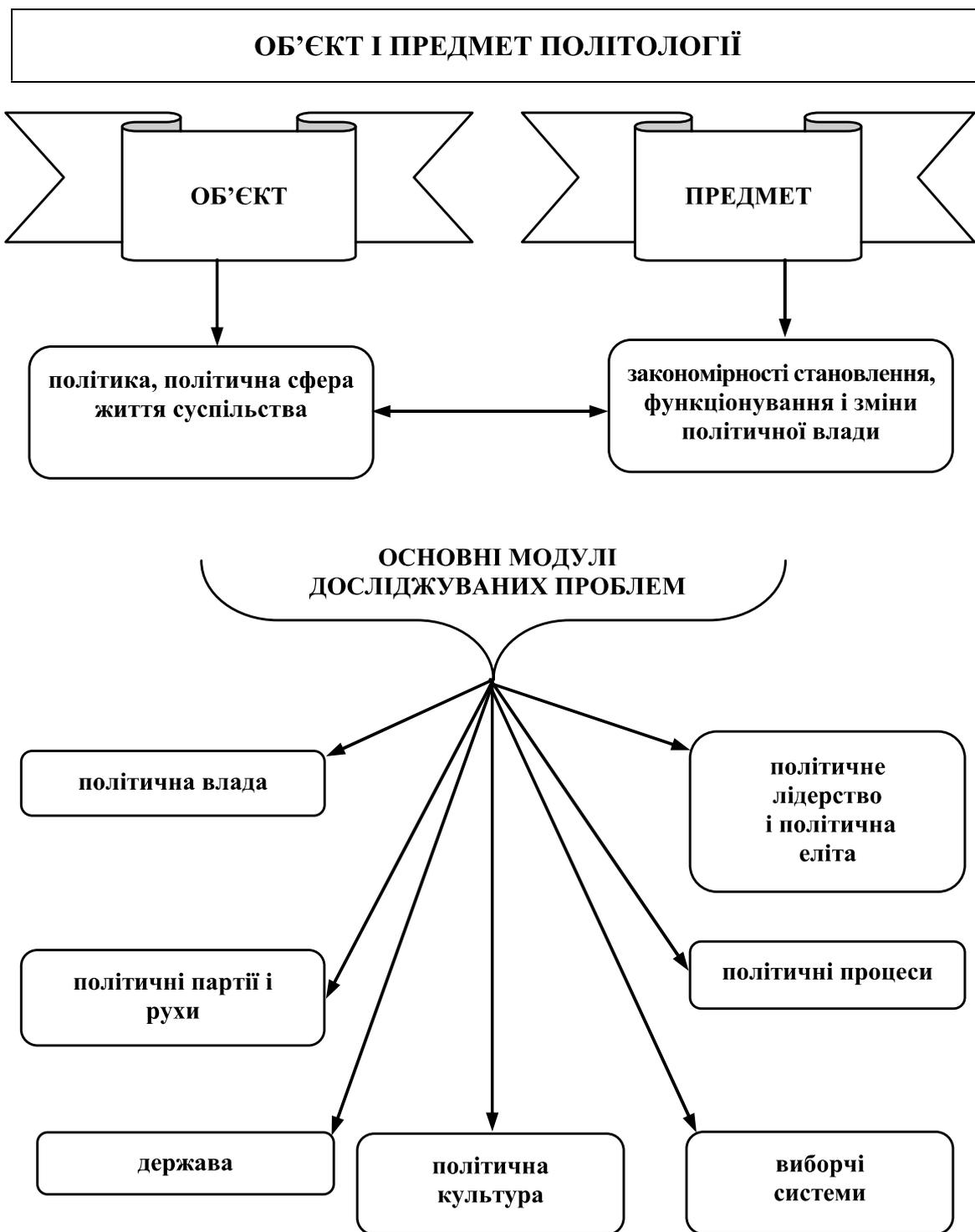

Схема 1.15

СТРУКТУРА ПОЛІТОЛОГІЇ	
ПОЛІТИЧНА ТЕОРІЯ	політична теорія і історія ідей, виробляє теоретичні і методологічні основи політичної науки
ТЕОРІЯ ПОЛІТИЧНОЇ УЧАСТІ	теорія політичної участі або тиску громадян, політичні партії, групи і асоціації, участь громадян в управлінні і громадська думка
ТЕОРІЯ СВІТОВОГО ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ	міжнародна політика, політика і міжнародні організації, міжнародне право та міжнародні політичні відносини
ТЕОРІЯ ПУБЛІЧНОЇ (ДЕРЖАВНОЇ) ПОЛІТИКИ	політичні інститути (конституція, центральні органи управління, регіональне і місцеве управління, публічна адміністрація, економічні і соціальні функції управління, порівняльний аналіз політичних інститутів)

Схема 1.16

КАТЕГОРІЇ ПОЛІТОЛОГІЇ
<i>Категорії політології</i> – основні, найбільш загальні фундаментальні поняття, що відображають істотні сторони її предмета

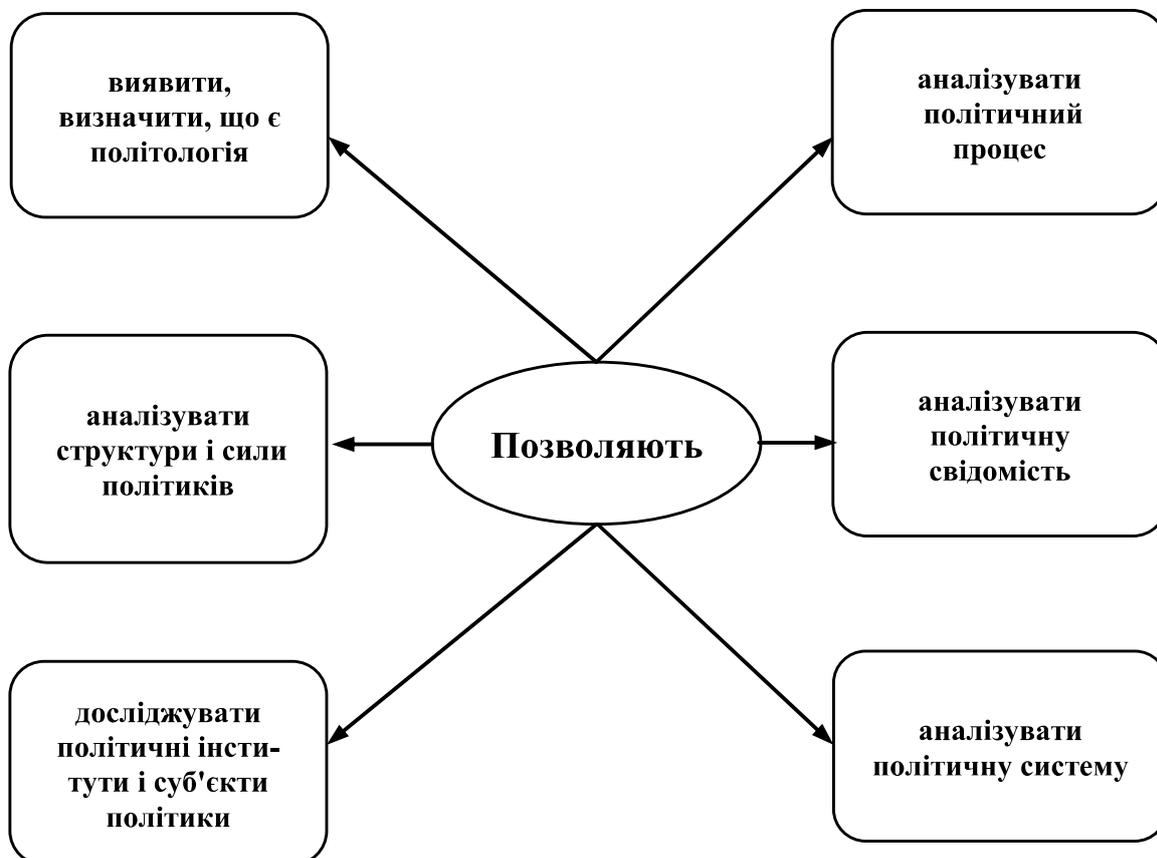

Схема 1.17

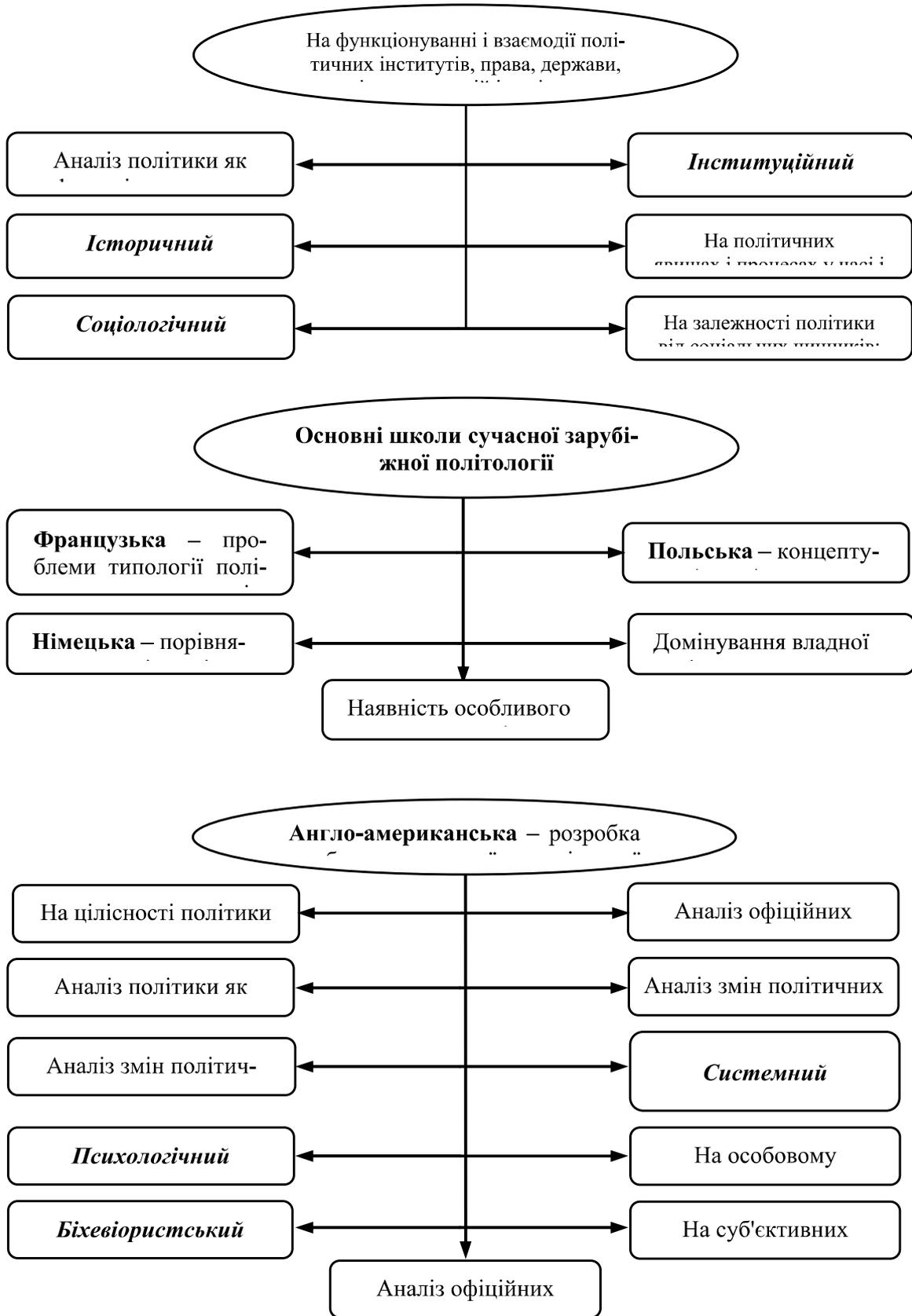

Схема 1.18

Схема 1.19

ФУНКЦІЇ ПОЛІТОЛОГІЇ

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ	
<i>ТЕОРЕТИКО-ПІЗНАВАЛЬНА</i>	дає можливість розкривати об'єктивні тенденції соціально-політичного розвитку, реально оцінювати політичні ситуації
<i>АНАЛІТИЧНА</i>	дає можливість проаналізувати, оцінити результати діяльності держави партій, інших елементів політичної організації суспільства
<i>МЕТОДОЛОГІЧНА</i>	розкриваючи загальні закономірності політики, створює базу для окремих політичних теорій та інших суспільних наук
<i>ВИХОВНА</i>	сприяє політичній соціалізації, формуванню і розвитку політичної культури
<i>РЕГУЛЯТИВНА</i>	забезпечує вплив людей і організацій на політичний процес, їх участь у політичних подіях, раціоналізацію політичного життя
<i>СВІТОГЛЯДНА</i>	сприяє правильній оцінці співвідношення загальнолюдських, державних, класових, національних, групових, особистих інтересів, визначенню власного місця в політичному житті суспільства
<i>ПРОГНОСТИЧНА</i>	визначає прогноз розвитку політичних процесів та ймовірності подій з метою своєчасного коригування політики
<i>ПОЯСНЮВАЛЬНА</i>	допомагає зрозуміти сутність політичних явищ та робить можливим перехід від спостереження фактів до з'ясування причин їхнього виникнення
<i>ОПИСОВА</i>	пов'язана з накопиченням, вивченням фактів політичної дійсності, з виявленням найважливіших політичних проблем і протиріч політичного розвитку